

Sarita Kotkavalkama

Vilukissan
villapipot

Minerva

Sarita Kotkavalkama

Vilukissan
villapipot

Suomen tietokirjailijat ry on tukenut tämän kirjan tekemistä. Tekijä kiittää.

© Sarita Kotkavalkama ja Minerva Kustannus Oy, 2021
www.minervakustannus.fi

Tämän julkaisun neulemallit kuuluvat tekijänoikeuslain piiriin. Ilman erityistä sopimusta tekijöiden kanssa neulemallien valmistus kaupalliseen käyttöön on kielletty.

Kuvat: Hannu Tiainen ja Sarita Kotkavalkama
Kuvitus: Sará Kurki
Teksti: Sarita Kotkavalkama
Graafinen ulkoasu ja taitto: Taittopalvelu Yliveto Oy
ISBN 978-952-375-326-6
Painettu EU:ssa, XXX

Sisällys

ALKUSANAT	4	PIPOMALLIT	29
HATTUJEN JA PIPOJEN HISTORIA	6	Casia	31
TARVIKKEET	8	Domino	35
Langat	8	Ensimmäinen	41
Puikot	10	Flora	47
Silmukka- ja kerrosmerkit	10	Herbst	53
Mittanauha ja puikkomitta	12	Hiippis	59
Tupsuntekovälineet	12	Huhuu	67
Sakset	13	Kajo	71
Päätelyneula	13	Kaskis	75
PERUSTEKNIIKAT	14	Korpela	81
Silmukoiden luominen	14	Lerppis	85
Sileä neule suljettuna neuleena	14	Magenta	91
Aina oikein	14	Pampula	97
Ristiinluonti	16	Raita	103
Dominoneule	18	Sauliina	107
Kerrosrivinousu	20	Seri	113
Valepalmikko	21	Sumu	119
Silmukoiden lisääminen ja kaventaminen	22	Valhalla	125
Silmukoiden päättely	22	Vanessa	131
Pyöreä tupsu ja kellotupsu	24	Välke	137
Kuvion tekeminen silmukoita jäljitellen	25	TEKIJÄ	142
Kaavioiden lukuohje	27	KIITOKSET	143
Lyhenteet	27		

Alkusanat

Utisten mukaan suomalaisten käsityöinnostus kasvoi vuoden 2020 kuluessa, ja moni aloitti käsityöt uutena harrastuksena. Itselläni ei käsitöiden tekeminen lisääntynyt ainakaan neulonnan puolella, sillä ainahan minä olen neulonut. Ompelukone tosin surisi tiiviiseen tahtiin kesäkuukaudet.

Jokainen käsitöitä harrastava kaipaa joskus vaihtelua, niin myös minäkin. Mukavaa vaihtelua tuovat pipot, sillä pipon neulomiseen pystyy vasta-alkajakin, ja sen lisäksi pipon neulomiseen ei tuhraannu kovinkaan paljon aikaa mallista riippuen.

Tässä kirjassa on 20 mitä hienointa pipomallia, joista löytyy vaatimustasoltaan pipoja niin vasta-alkajille kuin konkareille. Lisäksi osa malleista on suunniteltu niin, että pipon käyttäjän sukupuolella ei ole väliä. Esimerkiksi pintaneulepipot sopivat sekä miehille että naisille. Onpa yksi malli niinkin kätevä, että sitä voi halutessaan pitää jopa sisäpuoli ulospäin.

Kirjasta löytyy myös hieman historian lehtien havinaa niin pipojen historiasta kuin muutamasta mallista. Hiippis ja Pampula vie neulojan suoraan 1980-luvulle, kun muodissa olivat erittäin pitkät pipot. Koko kirja ei sentään ole kasaria, vaan pipomalleissa on myös nykyaikaisuutta muun muassa heijastavine lankoineen.

Vaikkakin pää kannattaa pitää kylmänä, pipo on silti pääasia. Toivon mukaan tämä kirja innostaa neulomaan pipoja joka lähtöön.

Sarita Kotkavalkama

Pippuri lankavahtina

Hattujen ja pipojen historia

Pieni hattujen historia on paikallaan myös pipokirjassa, sillä on pipokin hattu, vaikka ulkonäkö ei ole niin hattumainen.

Päähine on pukine, joka suojaa päätä ja varastoi päästä nousevan lämmön. Lierillisen hatun tehtävänä on lämmönpidon lisäksi suojata silmiä auringonvalolta ja sateelta. Ensimmäiset kuvaukset hatusta löytyvät hautamaalauksista muinaisen Egyptin Thebasta noin vuodelta 3200 eaa.

Hattuja alettiin käyttää pään suojana Euroopassa 1300-luvun jälkeen. Miesten aiemmin käyttämät huput ja myssyt kehittyivät ajan saatossa näyttäväksi varakkaiden herrojen hatuiksi, joista tuli todellisia muotipukineita. Naisten hatut kehittyivät keskiajalla nunnahunnun tapaisesta pään ja kaulan ympäri kiedottavasta huivista näyttäväksi ja koristeellisiksi päähineiksi, jonka alle hyvin usein laitettiin pehmiä tukirakenteita halutun muodon saavuttamiseksi.

1500-luvulla naisten hattumallit yksinkertaistuivat, mutta hatun korkeus kertoi kantajansa yhteiskunnallisen aseman. Suuret ja koristeelliset hatut palasivat muotiin 1900-luvun alussa.

Toisen maailmansodan jälkeen hattujen käyttö väheni merkittävästi, eivätkä ne enää osoittaneet kantajansa sosiaalista asemaa niin selkeästi kuin aiemmin.

Kaskis-pipo, ohje sivulla 75.

Nykyajan pipo

Pipon esi-isä on walesilainen *monmouth*-lätsä, jota käytettiin jo 1400-luvulla. Tämän päivän pipoon verrattuna lätsä oli muodoltaan niukempi sekä hieman pidempi kuin nykyajan beanie-pipo. *Beanie* taasen sai alkunsa Yhdysvalloissa 1900-luvun alkupuolella, ja pipon nimi tulee päätä tarkoittavasta slangisanasta *bean*, nuppi. Beanien alkuaikoina pipo yleistyi opiskelijoiden keskuudessa, ja 1950-luvulla siitä tuli suosittu sekä korkeakouluopiskelijoiden että sinikaulustyöväen keskuudessa.

Pipoa pidettiin pitkään lähinnä urheiluvarusteena, ja töissä se piti pään lämpimänä ja hiukset pois silmiltä. Muotipukineeksi pipo alkoi kivuta 1990-luvulla, kun *grunge*-musiikki levisi ympäri maailmaa. Kukapa ei muistaisi esimerkiksi Nirvanan edesmenneen vokalistin, Kurt Cobainin, pipoa! Lisäksi rapin ”yleistyminen” nosti pipoa entisestään tapetille, vaikkakin tämän suuntauksen pipotyyli oli lähinnä koominen pipon niukkuuden ja tiukkuuden vuoksi.

Myös rastafari-kulttuurilla on ollut oma osuutensa pipon nykyiseen suosioon. Jokainen muistaa taatusti Bob Marleyn iloisen värisen rastapipon. Ja jos ei muista, niin rastapipo on malliltaan väljä, pussimainen ja tarpeeksi pitkä niin, että pipoon saa tungettua myös rastat. Rastapipon malli on edelleen suhteellisen pidetty, vaikka rastoja ei olisikaan. Kaikki kun eivät halua päätä nuolevaa pipoa päähänsä pistää.

Viime vuosina myös niin sanottu ponnaripipo on tullut suosituksi. Ponnaripipossa jätetään joko niskaan tai päälle aukko, josta ponnarin voi vetää pipon ulkopuolelle, jolloin pipo on mukavampi päässä, etenkin pitkä- ja paksutukkaisille.

Tupsu vai ei?

On pitkälti makuasia, onko pipossa tupsu vai ei. Jotkut pitävät tupsullista pipoa lasten pipona ja toiset taas ehdottomasti haluavat pipoonsa tupsun.

Neulotuissa pipoissa yleisin syy tupsulle on se, että tupsu peittää ainakin osittain päälaen kavennukset, jolloin pipon yleisilmeestä tulee siistimpi. Henkilökohtainen mielipiteeni on, että etenkin palmikkoneulepipo tarvitsee tupsun. Tällöin yleisilme on huomattavasti tasapainoisempi kuin ilman tupsua.

Tupsun koko kannattaa miettiä tarkkaan: liian pieni tupsu on lähinnä koomisen näköinen ja liian suuri tupsu taas voi vetää pipoa koko ajan pois päästä painonsa vuoksi.

Tarvikkeet

Langat

Pipolangoissa kannattaa muistaa se, että lanka ei saa olla karheaa tai kutittavaa. Mikään ei ole ikävämpää kuin pipo, joka kutittaa koko ajan. Pipolangoiksi sopiikin oikein hyvin esimerkiksi merinovilla taikka sekoitelanka, joka on tarpeeksi pehmeää.

Merinovillalanka sopii erinomaisesti herkkähipiäisille vauvasta vaariin. Merinovilla on pehmeää ja kuohkeaa ja pitää lämpöä erittäin hyvin. Lankaa valitessa kannattaa tarkistaa, voiko neulotun tuotteen pestä tarvittaessa koneessa, mikäli ei halua pyykätä käsin.

Sataprosenttinen villalanka on myös oiva pipoihin, kunhan se on *superwash*-käsitelty. Tämä tarkoittaa sitä, että neuleen voi pestä joko koneessa villapesuohjelmalla tai käsin ilman, että se huovuttuu. Sataprosenttisissa villalangoissa on eroja pehmeiden suhteen, joten ihan sokkona ei kannata lankaa ostaa. Kirjassa käytetty Dropsin Karisma on pehmeä *superwash*-käsitelty villalanka.

Villasekoitelangoissa on usein 75 prosenttia villaa ja 25 prosenttia polyamidia, jolloin langan kestävyys on erittäin hyvä. Kannattaa kuitenkin muistaa, että monista villasekoitelanka on liian karheaa pipoon. Toki näissäkin langoissa on eroja karheuden suhteen. Kirjassa käytetyt Kaupunkilangan Kivijalka sekä Adlibriksen Socki ovat pehmeämpää verrattuna muihin markkinoilla oleviin lankoihin. Lisäksi malleissa on käytetty Gjestalin Jannea, jonka sekoitussuhde on 85 prosenttia villaa ja 15 prosenttia polyamidia. Villan suurempi määrä keinokuituun verrattuna tekee langasta miellyttävän pehmeän ja samalla myös kestävä.

Puikot

Langan lisäksi puikot ovat olennaisen tärkeitä neuleita tehdessä. Puikkoja on moneen lähtöön, ja joskus voi olla hankalaa tietää, mitkä puikot sopivat mihinkin neuleeseen. Itse neulon pipoja 50 cm:n pyöröpuikoilla ja 15 cm:n sukkapuikoilla. Tosin koulussa se pakollinen pipo neulottiin 20 cm:n sukkapuikoilla alusta loppuun saakka.

Pyöröpuikoilla neulottaessa pitää ainoastaan muistaa asettaa silmukkamerkki työhön osoittamaan kerroksen vaihtumiskohtaa. Tämä on ainoa ero siihen verrattuna, että pipon neuloo sukku- puikoilla. Omasta mielestäni pyöröpuikoilla neulominen on nopeampaa, ja jäljestä tulee tasaisempaa, koska työssä ei ole lainkaan puikkojen vaihtumiskohtia. Pipoa varten 40–50 cm:n pyöröpuikot ovat yleensä passelin mittaiset riippuen siitä, minkä kokoi- seen päähän pipo tehdään. Pipon kavennusten loppupäässä kannattaa vaihtaa sukku- puikoille, ja siksi tarvitaan myös sukku- puikoja pipoa neuloessa.

Silmukka- ja kerrosmerkit

Silmukkamerkki EI OLE sama asia kuin kerrosmerkki. Silmuk- kamerkin tehtävänä on merkitä suljetussa neuleessa kerroksen vaihtumiskohta, ja silmukkamerkki kulkee työn mukana siten, että se siirretään aina vasemmalta puikolta oikealle puikolle, min- kä jälkeen jatketaan neulomista.

Silmukkamerkkejä on monenlaisia sekä ulkonäöltään että kool- taan. Paras silmukkamerkki on sellainen, jossa on tarpeeksi paksu umpirengas ja jokin killutin koristeena. Silmukkamerkissä ei saisi olla sellaisia kohtia, jotka voivat tarttua neuleeseen kiinni.

Kerrosmerkin tarkoitus on merkitä jokin tietty kerros. Esimer- kiksi jos neulot ihan tavallista sileää neuletta olevaa pitkää pipoa, on hyvä pistää työhön kerrosmerkki vaikkapa 10 cm:n välein. Näin pipoa ei tarvitse mitata joka kerta kokonaan.

→

Ylärivissä

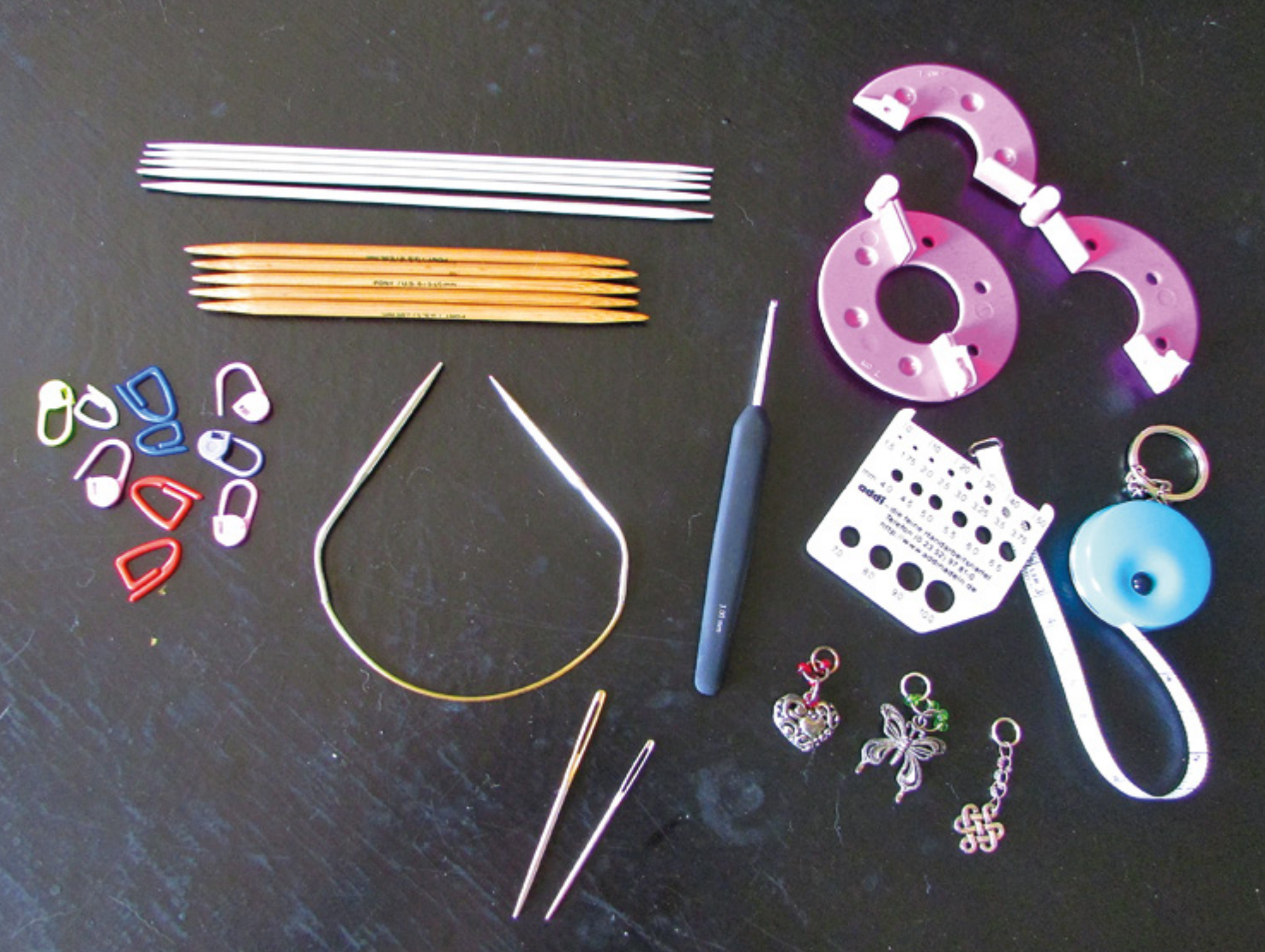
vasemmalta oikealle:
20 cm:n metalliset
sukku- puikot ja 15 cm:n
bambuiset sukku- puikot
sekä tupsuntekolaite.

Keskirivi

vasemmalta oikealle:
Kerrosmerkkejä,
30 cm:n pyöröpuikot,
virkkukoukku,
puikkomitta ja
mittanauha.

Alarivi

vasemmalta oikealle:
Kaksi erikokoista
päättelyneulaa sekä
silmukkamerkkejä.

Yleisin saatavilla oleva kerrosmerkki muistuttaa ulkonäöltään lähinnä klemmaria tai hakaneulaa. Lisäksi kerrosmerkkejä on sekä pyöreitä että kolmionmuotoisia. Kerrosmerkkiä voi tietysti hätätapauksessa käyttää myös silmukkamerkkinä, mutta omasta mielestäni se on hankala, koska se jää ikävästi koko ajan tököttämään ja haittaa neulomista.

Mittanauha ja puikkomitta

Mittanauhan tarkoitus lienee jokaiselle tuttu juttu. Tulee kuitenkin muistaa, että työn alla olevan neuleen kaikki mitat tulee ottaa samalla mittanauhalla. Mittanauha venyy käytössä, ja jos käytät kahta eri mittanauhaa samaa työtä mitattaessa, toinen mittanauhoista voi olla ajan saatossa venynyt, jolloin mittaustulokset eivät pidäkään enää paikkansa.

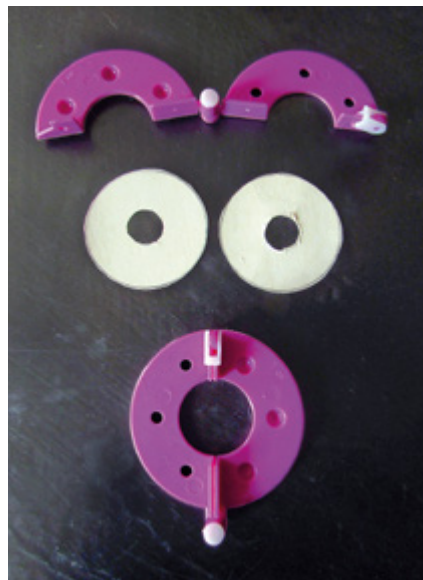
Puikkomitta on hyödyllinen, mikäli säilytät puikkoja iloisesti sikin sokin vaikkapa neulekorin pohjalla. Ilman puikkomittaa voi olla työn ja tuskan takana etsiä samankokoiset puikot. Mikäli yksi tai kaksi puikkoa ovatkin erikokoisia kuin työssä olevat muut puikot, neuleesta ei tule tasaista.

Tupsuntekovälineet

Tupsuja voi tehdä joko siihen tarkoitettulla apuvälineellä eli tupsukehikolla tai sitten vanhaan tapaan kahden samankokoisen pahvikiekkon avulla. Tupsukehikolla tehdessä tupsun saa tehtyä nopeammin, mutta siitä ei tule yhtä muhkeaa. Se johtuu siitä, että välineen ympärille ei pysty kiertämään lankaa aivan päättömästi, sillä siinä on saranat.

Pahvikiekoilla tehdessä tupsusta saa tuuheamman, koska sen voi tunkea niin täyteen, että keskireikä on täysin ummessa.

Tupsukehikolla tehdessä kaksi samankokoista puolta avataan, ja ne laitetaan vastakkain. Tämän jälkeen lankaa kierretään puoliskojen ympäri kummallekin puolelle suunnilleen sama määrä. Kun lankaa on tarpeeksi, puoliskot yhdistetään ympyräksi ja tupsu leikataan puoliskojen välistä auki. Samalla on hyvä ujuttaa sitomislanka puoliskojen väliin, jotta tupsu ei räjähdä käsiin. Kun tupsu on leikattu auki, kiristä sitomislankaa tupsun ympäri tupsukehikon puoliskojen välissä ja solmi se kunnolla. Sitomislanka on se lanka, jolla tupsu neulotaan pipoon kiinni.

Ylhäällä tupsukoneen toinen puolisko auki, keskellä kaksi pahvikiekkoa ja alhaalla tupsukoneen toinen puolisko kiinni.

Pahvikiekoilla tupsua tehtäessä on ensin luonnollisesti leikatava kaksi samankokoista kiekkoa pahvista niin, että keskelle tulee tilavahko reikä. Materiaaliksi käy mikä tahansa tukevampi pahvi, esimerkiksi tyhjä keksilaatikko. Kun kappaleet on leikattu, pahvikiekkoihin pujotetaan lankaa niin kauan, että keskireikä on melkein ummessa. Tämän jälkeen tupsu leikataan auki kiekkojen välistä kuten tupsukehikollakin tehdessä. Nytkin kannattaa ujuttaa sitomislanka puoliskojen väliin, jotta tupsu ei räjähdä käsiin. Kun tupsu on leikattu auki, kiristä sitomislanka tupsun ympäri pahvikiekkojen välissä ja solmi se kunnolla.

Sakset

Saksienkin käyttötarkoitus taitaa olla selviö. Esimerkiksi askarteluliikkeistä ja hyvin varustetuista kangaskaupoista saa pieniä saksia, joissa on mukana teräsuoja. Tällöin sakset voivat kulkea turvallisesti vaikka laukun pohjalla. Myös useimmissa puikkomittareissa on sisään vedettävä terä, jolla saa langan katkaistua.

Päättelyneula

Tylppäkärkistä suurisilmäistä neulaa tarvitaan lankojen päätteilyyn, mikäli lankoja ei päätellä jo neuloessa. Neulan pituudella ja materiaalilla ei ole väliä, itse tosin suosin metallisia päättelyneuloja. Ainoastaan se on tärkeää, että neulassa on tarpeeksi suuri silmä eikä neula ole teräväkärkinen.

PERUSTEKNIIKAT

Silmukoiden luominen

Ristiinluonnissa silmukat luodaan yhdellä puikolla. Ne tulee luoda tarpeeksi löyhästi, jotta työn reuna ei kiristäisi. Kannattaa myös varata tarpeeksi pitkä langanpätkä, sillä jos se on liian lyhyt, lanka loppuu kesken ja silmukoiden luomisen joutuu aloittamaan alusta.

Sileä neule suljettuna neuleena

Sileä neule on hyvin simppeä tehdä etenkin suljettuna neuleena esimerkiksi pipoissa. Jos sileää neuletta neulotaan suljettuna neuleena, neulotaan joka kerroksella kaikki silmukat oikein.

Sileä neule nurjana neulotaan suljettuna neuleena siten, että joka kerroksella neulotaan kaikki silmukat nurin.

Aina oikein

Aina oikein -neule oli ainakin omalla kohdallani ensimmäinen neulepinta, joka koulussa opetettiin. Aina oikein -neuleessa kirjaimellisesti neulotaan kaikki silmukat aina oikein, mikäli neuletta neulotaan tasoneuleena.

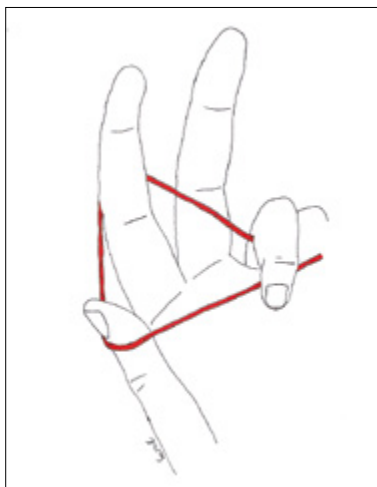
Aina oikein -neuletta voi neuloa myös suljettuna neuleena, mutta siinä tapauksessa joka toisella kerroksella täytyy neuloa kaikki silmukat oikein ja joka toisella kerroksella kaikki silmukat nurin koko työn ajan.

*Poseidon tutkii Seri-
baskeria. Ohje sivulla 113.*

Ristiinluonti

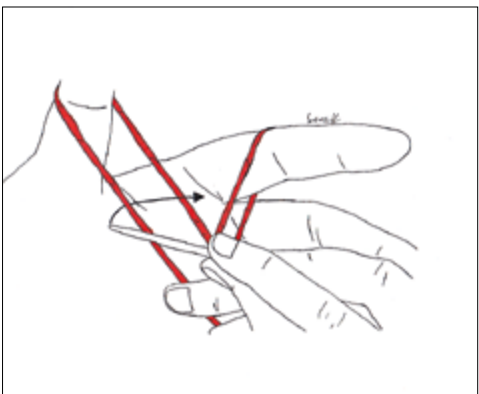
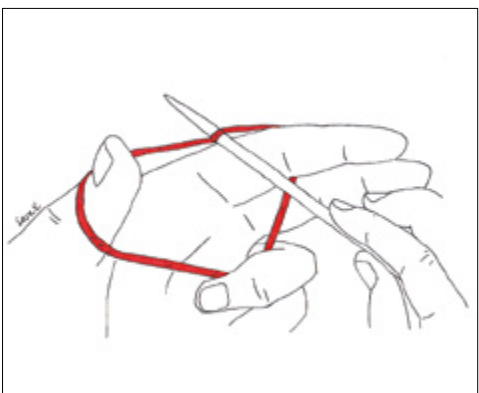
Silmukat voidaan luoda puikoille eri tavoin. Yleisin on ristiinluonti, joka koulussakin opetetaan. Tällöin silmukat tulee luoda joko tarpeeksi löyhästi tai 0,5–1 mm isommilla puikoilla kuin itse neule neulotaan.

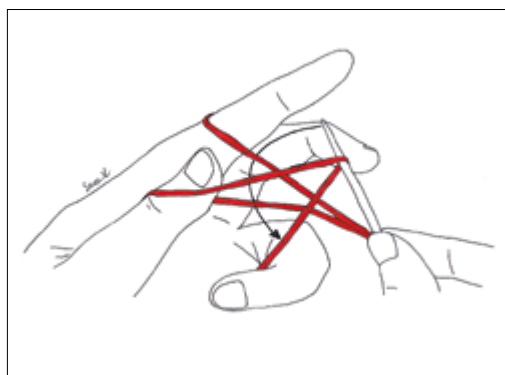

Pidä lanka napakasti paikallaan ja aseta puikko aloituskohtaan niin, että lanka kulkee puikon ympäri (ensimmäinen silmukka). Vedä puikko itseesi päin, jolloin kummankin sormen ympärille muodostuu langasta lenkit.

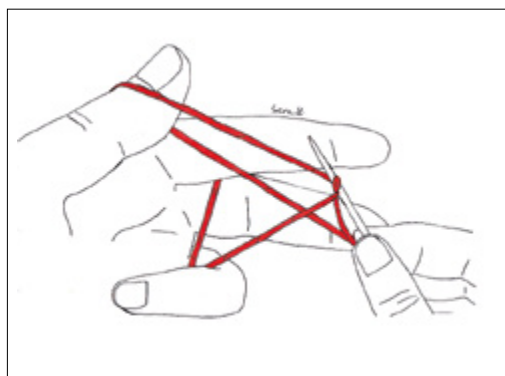
Vie puikko alakautta peukalon ympäri muodostuneen lenkin ympäri.

Ota lanka vasempaan käteen niin, että kerästä tuleva lanka kulkee etusormen ja peukalon yli. Aloituskohta on näiden sormien välissä ja langanpää on itseensä päin.

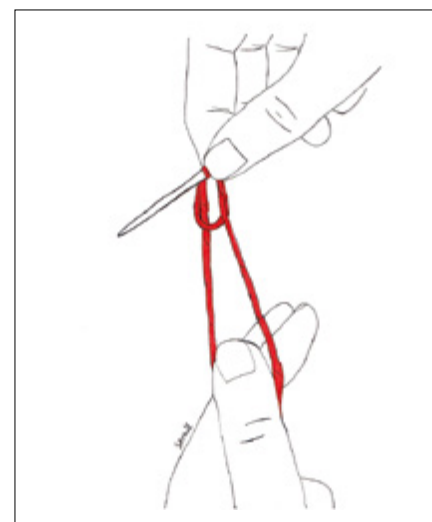

Vie puikko etusormella olevaa lankaa kohden ja koukkaa lanka puikolle. Vedä sen jälkeen koukattu lanka peukalolla olevan lenkin läpi.

Päästä peukalolla oleva lenkki pois ja kiristä lankoja niin, että puikolle muodostuu silmukka.

Dominoneule

Dominoneuleen kolme tärkeintä asiaa ovat seuraavat: pariton silmukkamäärä, ruutu neulotaan tasoneuleena ja kaikki silmukat neulotaan reunasilmukoita lukuun ottamatta aina oikein.

Dominoneuleruudun kokoon vaikuttaa luotujen silmukoiden määrä: mitä enemmän silmukoita, sitä suurempi ruutu. Esimerkkinä on 33 silmukan ruutu.

1. Luo puikolle 33 s ja neulo 1 krs kaikilla silmukoilla oikein.
2. Nosta ensimmäinen silmukka neulomatta, neulo 14 s oikein, nosta seuraava silmukka neulomatta, neulo 2 oy ja vedä nostettu silmukka kavennuksen yli, neulo loput 15 s oikein.
3. Nosta ensimmäinen silmukka neulomatta ja neulo loput silmukat oikein.
4. Nosta ensimmäinen silmukka neulomatta, neulo 13 s oikein, nosta seuraava silmukka neulomatta, neulo 2 oy ja vedä nostettu silmukka kavennuksen yli, neulo loput 14 s oikein.
5. Kuten kohta kolme (3).

Kavennuksia jatketaan työn keskellä joka toinen kerros siten, että neulottavien silmukoiden määrä ennen ja jälkeen kavennuksen vähenee aina yhdellä, kunnes silmukoita on jäljellä enää yksi. Jos neulot ainoastaan yhden ruudun, työ päättyy tähän. Mikäli taas neulot useamman ruudun, jätä tämä yksi silmukka puikolle, poimi langan avulla työn reunasta 15 silmukkaa ja luo poimimisen perään 15 uutta silmukkaa. Tämän jälkeen puikolla on taas 33 s. Neulo nämä silmukat kaikki oikein ja jatka ruutua ohjeen kohdasta kaksi (2).

Domino-pipo (s. 35) neulotaan osittain dominotekniikalla.

Kerrosrivinousu

Kerrosrivinousua neulotaan yleensä kahdella eri värillä, jotta kerroksen nousu näkyisi neulepinnassa. Se joustaa hieman vähemmän kuin sileä neule mutta enemmän kuin kirjoneule. Kerrosrivinousulla ei kuitenkaan voi korvata joustinneuletta, vaikka kerrosrivinousu joustaaikin jonkin verran. Alla on kerrosrivinousun perusidea, kun silmukkamäärä on neljällä jaollinen ja väreinä on musta ja sininen.

Krs 1: Neulo mustalla langalla yksi kerros oikein kaikilla silmukoilla.

Krs 2–3: Neulo 3 s oikein sinisellä ja nosta seuraava silmukka neulomatta. Toista samaa kerrosten ajan kaikilla silmukoilla.

Krs 4: Kuten kerros yksi.

Krs 5–6: Kuten kerrokset 2–3.

Kerrosrivinousussa neulomatta nostetut silmukat jäävät ikään kuin koholle neulepinnasta.

Magenta-pipon (s. 91) kuvio neulotaan kerrosrivinousuna.